

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Dokumentų valdymo skyrius
2018 09 05*

Išankstinė neredaguota versija

Bendr. plat.
2018 m. liepos 26 d.
Originalas: anglų k.

Žmogaus teisių komitetas

Baigiamosios pastabos dėl Lietuvos ketvirtojo periodinio pranešimo*

1. Komitetas 2018 m. liepos 10 ir 11 d. vykusiuose 3502-ajame ir 3403-ajame posėdžiuose (CCPR/C/SR.3502 ir 3503) apsvaustė Lietuvos pateiktą ketvirtąjį periodinį pranešimą (CCPR/C/LTU/4). 2018 m. liepos 20 d. vykusiame 3517-ajame posėdyje jis priėmė šias baigiamąsias pastabas.

A. Įvadas

2. Komitetas sveikina Lietuvą, pateikusią ketvirtąjį periodinį pranešimą pagal supaprastintą pranešimų teikimo procedūrą atsakant į išankstinių klausimų sąrašą, parengtą pagal minėtą procedūrą (CCPR/C/LTU/QPR/4). Komitetas dėkoja už galimybę atnaujinti konstruktyvų dialogą su valstybės, Pakto Šalies, delegacija dėl priemonių, kurių imtasi ataskaitiniu laikotarpiu įgyvendinant Pakto nuostatas. Komitetas dėkoja valstybės, Pakto Šalies, delegacijai už atsakymus žodžiu ir papildomą raštu pateiktą informaciją.

B. Teigiami aspektai

3. Komitetas palankiai vertina šias teisėkūros ir institucines priemones, kurių ėmėsi valstybė, Pakto šalis:

a) 1996 m. priimto Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2017 m. pakeitimus, kuriais draudžiamos fizinės bausmės visose įstaigose, taip pat ir namų aplinkoje;

b) 2017 m. įsigaliojusį Administracinių nusižengimų kodeksą, kuriuo panaikinamas ilgai trunkančio administracinio sulaikymo ir administracinio arešto taikymas asmenims, padariusiems tam tikrus administracinius nusižengimus;

c) 2015 m. priimtus įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimus, kuriais stiprinamos garantijos prieš savavališką sulaikymą, ir gerinama prieglobsčio prašytojų apsauga;

d) 2013 m. priimtus Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimus, kuriais Seimo kontrolierių įstaiga paskiriama nacionaline kankinimų, žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo prevencijos institucija;

e) Pasaulinio nacionalinių žmogaus teisių institucijų aljanso 2017 m. sprendimą suteikti

* Priimtos 123-ojoje Komiteto sesijoje (2018 m. liepos 2–27 d.).

Seimo kontrolierių įstaigai A lygio nacionalinės žmogaus teisių institucijos statusą;

f) Valstybinę smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programą, Baudžiamojo kodekso ir Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pakeitimus, taip pat Specializuotos pagalbos centrų (SPC) programą, skirtą kovoti su smurtu artimoje aplinkoje ir teikti pagalbą jo aukoms;

g) Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programą;

h) Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 metų veiksmų plano parengimą ir įgyvendinimą, Tautinių mažumų departamento įsteigimą 2015 m. ir Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiklos planą;

i) nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais paskyrimą 2017 metais.

4. Be to, Komitetas sveikina valstybę, Pakto Šalį, ratifikavusią šiuos tarptautinius dokumentus ar prisijungusią prie jų:

a) Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą (2014 m.);

b) Tarptautinę konvenciją dėl asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo (2013 m.).

C. Pagrindiniai rūpimi klausimai ir rekomendacijos

Pakto ir jo fakultatyvių protokolų įgyvendinimas

5. Komitetas su džiaugsmu pažymi, kad nagrinėdami nacionalines bylas teismai vadovaujasi Pakto nuostatomis. Pažymėdamas, kad valstybė, Pakto Šalis, bendradarbiavo vykdamas Komiteto ankstesnių baigiamųjų pastabų įgyvendinimo priežiūros procesą, Komitetas apgailestauja, kad kai kurios rekomendacijos nebuvo įvykdytos. Teigiamai vertindamas valstybės, Pakto Šalies, pristatymą, kad įgyvendinimo pastangos tęsiamos, Komitetas susirūpinęs dėl procedūrų, taikomų įgyvendinant jo Nuomonę, stokos ir lėtai vykstančio jo Nuomonės, paskelbtos 2014 m. kovą byloje Nr. 2155/2012 (*Paksas prieš Lietuvą*) dėl draudimo buvusiam prezidentui eiti politines pareigas, įgyvendinimo. Be to, jis sunerimęs dėl 2016 m. priimto Konstitucinio Teismo sprendimo ir vyriausybės pareigūnų pareiškimų, kuriuose abejojama Komiteto Nuomonės teisine verte (2 straipsnis).

6. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų imtis visų būtinų institucinių ir teisėkūros priemonių, kad užtikrintų visapusišką Pakto ginamų teisių įgyvendinimą nacionalinės teisės sistemoje, Komiteto priimtų Baigiamųjų pastabų ir Nuomonės visapusišką įgyvendinimą, kad būtų garantuota aukų teisė į veiksmingos teisinės gynybos priemones pagal Pakto 2 straipsnio 2 ir 3 dalis tais atvejais, kai buvo pažeistos Pakto nuostatos. Valstybė turėtų stiprinti pastangas informuoti ir šviesti visuomenę, advokatus, prokurorus ir teisėjus apie Paktą ir jo Fakultatyvų protokolą.

Romų diskriminacija

7. Atkreipdamas dėmesį į įvairias programas, kuriomis siekiama pagerinti romų bendruomenės situaciją, ir pažangą, padarytą tam tikrose srityse, ypač švietimo ir užimtumo, Komitetas reiškia susirūpinimą dėl pranešimų, kad romų bendruomenė ir toliau patiria plačiai paplitusią diskriminaciją, ypač būsto, sveikatos priežiūros, užimtumo ir švietimo srityse. Kalbant konkrečiai, Komitetui kelia susirūpinimą šie dalykai: a) dalis romų tautybės gyventojų

neturi privalomojo sveikatos draudimo; b) žemas romų raštingumo lygis palyginti su likusiais gyventojais; maža dalis romų tautybės žmonių turi pagrindinį išsilavinimą; mažėja romų tautybės žmonių, turinčių vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą; c) žemas romų, ypač romų moterų, užimtumo lygis. Komitetas apgailestauja, kad trūksta statistinės informacijos apie tai, kiek pateikta skundų dėl romų bendruomenės diskriminavimo, ir reiškia susirūpinimą dėl mažo tyrimų skaičiaus ir atsakomybės už tokius veiksmus stokos (2, 24, 26 ir 27 straipsniai).

8. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų sustiprinti pastangas kovoti su stereotipais, prietarais, netolerancija ir sisteme diskriminacija romų atžvilgiu ir užtikrinti, kad skundai būtų ištirti, kaltininkai patraukti atsakomybėn, o aukoms visiškai atlyginta padaryta žala. Valstybė turėtų užtikrinti romų prieigą prie švietimo sistemos, be kita ko, didindama į mokyklas priimtų ir jas užbaigusių romų vaikų skaičių. Be to, valstybė turėtų imtis priemonių, užtikrinančių romams visuotinę sveikatos priežiūrą ir vienodą prieigą prie sveikatos priežiūros paslaugų, būsto ir darbo rinkos. Ji turėtų užtikrinti veiksmingą Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 metų veiksmų plano įgyvendinimą, skirdama tam pakankamai lėšų, ir garantuoti veiksmingą vietos institucijų koordinavimą ir atskaitomybę.

Diskriminacija seksualinės orientacijos ir lytinio tapatumo pagrindais

9. Komitetui kelia nerimą išliekantys stereotipiniai požiūriai, prietarai, priešiškus ir diskriminacija lesbiečių, gėjų, biseksualų, translyčių ir interseksualių (LGBTI) asmenų atžvilgiu. Prisimindamas ankstesnę rekomendaciją (CCPR/C/LTU/CO/3, 8 punktas), Komitetas vis dar susirūpinęs tuo, kad tam tikros teisinės priemonės, pavyzdžiui, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, gali būti taikomos (tai gali daryti ir Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnyba) siekiant riboti žiniasklaidą ir kitokį turinį, o tai nepagrįstai varžo žodžio laisvę LGBTI klausimais ir prisideda prie diskriminavimo. Atsižvelgdamas į valstybės, Pakto Šalies, pateiktą informaciją, Komitetas vis dar susirūpinęs dėl įvairių teisėkūros iniciatyvų, taip pat ir siūlomų Administracinių nusižengimų kodekso, Konstitucijos ir Civilinio kodekso pakeitimų, kuriais būtų ribojamas naudojimas LGBTI asmenų teisėmis pagal Pakto nuostatas. Komitetas reiškia susirūpinimą, kad tos pačios lyties poros, įskaitant ir tas, kurios legaliai susituokė ir buvo pripažintos už Lietuvos ribų, teisiškai nepripažįstamos valstybėje, Pakto Šalyje. Be to, Komitetui kelia nerimą tai, kad teisės aktai ir teisinės procedūros, susijusios su civilinės būklės pakeitimu dėl lytinės tapatybės, stokoja aiškumo, o ypač tai, kad nėra teisės aktų, pagal kuriuos būtų galima atlikti lyties pakeitimo procedūras ir pakeisti civilinę būklę be chirurginės lyties keitimo operacijos (2, 3, 16, 17, 19, 23 ir 26 straipsniai).

10. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų stiprinti pastangas teisiškai ir praktiškai panaikinti asmenų diskriminaciją seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu, užtikrinti, kad teisės aktai nebūtų aiškinami ir taikomi taip, kad diskriminuotų LGBTI asmenis, ir stengtis nepriimti teisės aktų, kurie trukdytų visapusiškai naudotis Pakte įtvirtintomis teisėmis. Valstybė turėtų peržiūrėti atitinkamus teisės aktus, siekdama visiškai pripažinti tos pačios lyties porų lygiateisiškumą, ir užtikrinti, kad teisės aktai dėl civilinės būklės keitimo pagal lytinę tapatybę būtų aiškūs ir taikomi atsižvelgiant į Pakto garantuojamas teises, taip pat priimant teisės aktus dėl lyties keitimo procedūrų.

Neapykantą kurstančios kalbos ir neapykantos nusikaltimai

11. Atsižvelgiant į teisėkūros ir kitas priemones, kurių valstybė, Pakto Šalis, ėmėsi

siekdama kovoti su neapykantą kurstančiomis kalbomis ir neapykantos nusikaltimais, Komitetui vis dar kelia nerimą netolerancija ir prietarai, susiję su pažeidžiamų asmenų ir mažumų grupėmis, įskaitant romus, žydus, migrantus, pabėgėlius, prieglobsčio prašytojus ir LGBTI asmenis, taip pat neapykantą kurstančių kalbų ir neapykantos nusikaltimų prieš šias grupes paplitimas, taip pat ir internete. Komitetas sunerimęs, kad nacionalinės teisės aktai (BK 170 str.) aiškiai nedraudžia neapykantą kurstančių kalbų ir neapykantos nusikaltimų lytinės tapatybės pagrindu, ir susirūpinęs dėl pranešimų apie tai, kad Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 1 dalies 12 punkte nurodytos sunkinančios aplinkybės niekada nebuvo pritaikytos dėl veikų, padarytų išreiškiant neapykantą seksualinės orientacijos pagrindu. Be to, Komitetui kelia nerimą mažas skundų, tyrimų ir vietos teismams perduotų bylų, taip pat nuteisimo už neapykantos nusikaltimus atvejų skaičius bei informacijos apie skirtas bausmes stoka. Nors valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, kad duomenys surenkami geriau, Komitetas apgailestauja dėl tikslų oficialių duomenų apie skundus dėl diskriminavimo, neapykantą kurstančių kalbų ir neapykantos nusikaltimų, suskirstytų pagal socialines grupes, trūkumo (2, 3, 17, 18, 19, 20, 26 ir 27 straipsniai).

12. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų:

a) stiprinti pastangas kovoti su netolerancija, stereotipinėmis nuostatomis ir diskriminacija pažeidžiamų asmenų ir mažumų grupių atžvilgiu, įskaitant romus, žydus, migrantus, pabėgėlius, prieglobsčio prašytojus ir LGBTI asmenis, tarp kita ko, rengdama daugiau mokymų teisėsaugos pareigūnams, prokurorams ir teisėjams, organizuodama sąmoningumo skatinimo kampanijas, kurių tikslas – puoselėti plačiosios visuomenės jautrumą ir pagarbą įvairovei;

b) dėti daugiau pastangų užkirsti kelią neapykantą kurstančioms kalboms ir neapykantos nusikaltimams, tarp kita ko, veiksmingai įgyvendindama Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį, ir užtikrinti, kad bet koks tautinės, rasinės ar religinės neapykantos propagavimas, kuris reiškia diskriminacijos, priešiško ar smurto kurstymą, taip pat ir lytinės tapatybės pagrindu, būtų draudžiamas įstatymais pagal Pakto 19 ir 20 straipsnius ir Komiteto bendrąjį komentarą Nr. 34(2011) dėl nuomonės ir žodžio laisvės;

c) skatinti pranešti apie neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas ir užtikrinti, kad tokie nusikaltimai būtų nedelsiant įvardyti ir užregistruoti, be kita ko, sukurdamą visaapimančią atskirų duomenų kaupimo sistemą;

d) stiprinti teisėsaugos pareigūnų pajėgumus, būtinus tirti neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas, taip pat ir internete, ir užtikrinti, kad visi atvejai būtų tiriami sistemiškai, kad kaltininkai būtų patraukti atsakomybėn skiriant jiems nusikaltimą atitinkančią bausmę, o aukoms visiškai atlyginta padaryta žala.

Asmenys su psichosocialine ar protine negalia

13. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl teisinio reglamentavimo, susijusio su psichosocialinę ar protinę negalią turinčių asmenų priverstiniu hospitalizavimu ir gydymu, taip pat ir be teismo sprendimo. Komitetui kelia nerimą teisės aktų nuostatos, kurios leidžia atlikti chirurgines operacijas be asmens sutikimo, įskaitant neįgalių asmenų, kuriems apribotas teisinis veiksnumas, kastraciją, sterilizaciją, abortus ir organų šalinimo operacijas, taip pat ir teisinės gynybos priemonių stoka skundžiant priverstinį hospitalizavimą ir medicininį gydymą. Atsižvelgdamas į informaciją apie tai, kad Psichinės sveikatos įstatymo projekto tikslas –

spręsti kai kuriuos šių klausimų, Komitetas nerimauja, kad šis teisės aktas vis tiek negalės suteikti pakankamų teisinių ir procesinių garantijų dėl priverstinio hospitalizavimo ir gydymo. Nors Komitetas atsižvelgia į tai, kad rengiamasi pakeisti teisės aktus dėl neįgalių asmenų teisinio veiksnio apribojimo, Komitetas vis dar susirūpinęs, kad teisiškai neveiksniais pripažinti asmenys tokį sprendimą gali apskųsti tik kartą per metus, ir apgailestauja negavęs paaikškinimo, kaip šie pakeitimai užtikrins laisvą ir veiksmingą atstovavimą asmenims, kuriems apribotas teisinis veiksnys. Galiausiai Komitetas susirūpinęs dėl neįgalių asmenų, kuriems apribotas teisinis veiksnys, teisės sudaryti santuoką, balsuoti ir kandidatuoti rinkimuose apribojimo (2, 7, 9, 10, 14, 16, 23, 25 ir 26 straipsniai).

14. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų:

a) užtikrinti, kad priverstinis asmenų izoliavimas psichiatrijos įstaigose būtų tikrai būtina ir proporcinga priemonė, skirta apsaugoti šiuos asmenis nuo rimtos žalos ar neleisti jiems sužaloti kitų ir taikoma tik kraštutiniu atveju kuo trumpesnę laikotarpį, ir kad tokie asmenys turėtų teisę į jiems svarbių sprendimų peržiūrą teismine tvarka pagal Pakto 9 ir 14 straipsnių nuostatas;

b) užtikrinti, kad neįgalių asmenų, kuriems apribotas teisinis veiksnys, medicininis gydymas ar jiems atliekamos chirurginės operacijos vyktų pagal susijusių asmenų laisvo, išankstinio ir informuoto sutikimo principą ir atitinkamas teises ir procesines garantijas; garantuoti veiksmingas teisinės gynybos priemones ir užtikrinti, kad bet koks piktnaudžiavimas būtų efektyviai tiriamas, įskaitant ir baudžiamąją atsakomybę atitinkamais atvejais;

c) užtikrinti, kad bet koks teisinio veiksnio apribojimas būtų ne didesnis nei būtina, skiriamas laikantis atitinkamų teisinių ir procesinių garantijų, taip pat užtikrinti laisvą ir veiksmingą teisinį atstovavimą visuose teisiniuose procesuose, kad asmenys turėtų greitą prieigą prie veiksmingos sprendimų, susijusių su jų teisiniu veiksniumi, peržiūros teismine tvarka;

d) peržiūrėti teisės aktus, kad jie nediskriminuotų asmenų su psichine, intelektine ar psichosocialine negalia nepripažindami jų teisės į santuoką; arba nepripažindami jų teisės balsuoti ir kandidatuoti rinkimuose dėl priežasčių, kurios yra neproporcingos ar neturi pagrįstos ir objektyvios sąsajos su jų gebėjimu balsuoti ar kandidatuoti rinkimuose pagal Pakto 25 straipsnio nuostatas.

Vyrų ir moterų lygybė

15. Komitetas susirūpinęs dėl tikslios statistinės informacijos apie skundus dėl diskriminavimo lyties pagrindu stokos ir mažo susijusių tyrimų skaičiaus. Atkreipdamas dėmesį į tai, kad 2017 m. liepą įsigaliojusio Darbo kodekso 26 straipsnyje įtvirtintas vienodas atlygis už vienodos vertės darbą, Komitetas reiškia susirūpinimą dėl egzistuojančio vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo (2, 3 ir 26 straipsniai).

16. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų užtikrinti, kad diskriminavimo lyties pagrindu atvejai būtų nedelsiant įvardijami, užregistruojami ir sistemiškai tiriami, kad kaltininkai būtų patraukti atsakomybėn, o aukoms visiškai atlyginta padaryta žala. Be to, valstybė turėtų stiprinti pastangas panaikinti darbo užmokesčio pagal lytį atotrūkį, mažindama skirtumą tarp atlyginimų vyrams ir moterims už vienodos vertės darbą.

Smurtas prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje

17. Nepaisydamas teigiamų priemonių, kurių imasi valstybė, Pakto Šalis, sprendama smurto prieš moteris problema, Komitetas susirūpinęs, kad toks smurtas, įskaitant ir smurtą artimoje aplinkoje, išlieka nuolatinė problema, apie kurią ne visada pranešama. Šiuo požiūriu Komitetui kelia nerimą pranešimai apie ribotą apsaugos orderių vykdymą ir pernelyg dažną taikinamojo tarpininkavimo procedūros taikymą smurto artimoje aplinkoje aukoms, taip pat specializuotos pagalbos aukoms su negalia stoka. Be to, Komitetas susirūpinęs dėl mažo ikiteisminių tyrimų ir baudžiamųjų nuosprendžių skaičiaus ir dėl to, kad santuokinis išžaginimas nėra aiškiai įvardijamas kaip baudžiamoji veika (2, 3, 7, 24 ir 26 straipsniai).

18. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų stiprinti pastangas užkirsti kelią smurtui prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, ir jį suvaldyti, *inter alia* tokiais būdais:

a) stiprindama teisinį moterų apsaugos nuo smurto reglamentavimą, taip pat aiškiai kriminalizuodama santuokinį išžaginimą, ir panaikindama taikinamojo tarpininkavimo galimybę smurto artimoje aplinkoje aukoms;

b) užtikrindama, kad smurto artimoje aplinkoje atvejai būtų registruojami ir kruopščiai tiriami, kad kaltininkai būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir, juos nuteisus, nubausti tinkamomis bausmėmis, o aukos, įskaitant ir aukas, turinčias negalią, turėtų galimybę pasinaudoti veiksmingomis teisinės gynybos ir apsaugos priemonėmis, įskaitant veiksmingą apsaugos orderių vykdymą visoje šalyje;

c) ugdydama plačiosios visuomenės sąmoningumą smurto prieš moteris klausimais, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, ir užtikrindama, kad policijos pareigūnams, prokurorams ir teisėjams būtų rengiami atitinkami mokymai, kaip veiksmingai spręsti tokius atvejus;

d) užbaigdama Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos) ratifikavimo procedūrą.

Migrantai ir prieglobsčio prašantys asmenys

19. Komitetas vertina valstybės, Pakto Šalies, indėlį į dalijimąsi atsakomybe už pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų apsaugą ir apsaugos reglamentavimo stiprinimą pastaruoju metu. Tačiau Komitetui kelia nerimą tai, kad migrantų sulaikymas gali trukti iki 18 mėnesių, kad alternatyvios sulaikymui priemonės taikomos retai, o sulaikyti migrantai stokoja teisinės pagalbos neteisėtose migracijos situacijose. Be to, Komitetas susirūpinęs, kad Užsieniečių registracijos centre nėra tinkamų priėmimo sąlygų, taip pat neteikiamos socialinės, psichologinės pagalbos ir reabilitacijos paslaugos, ypač specialiųjų poreikių turintiems prieglobsčio prašytojams. Komitetas nerimauja dėl pareiškimų, kad asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, nebuvo leista įvažiuoti į šalies teritoriją, jiems nepavyko gauti ir užregistruoti prieglobsčio prašymų pasienyje ir priėmimo bei sulaikymo centruose. Komitetas susirūpinęs dėl pranešimų, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas pasienyje trunka iki 28 dienų, jie laikomi netinkamomis sąlygomis ir negali pasinaudoti teisinės gynybos priemonėmis savo sulaikymui apskūsti (6, 7, 9, 10 ir 13 straipsniai).

20. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų:

a) netaikyti prieglobsčio prašytojams administracinio sulaikymo ir siūlyti veiksmingas alternatyvias sulaikymui priemones, kad sulaikymas būtų taikomas tik kaip kraštutinė priemonė ir kuo trumpesnę laiką, taip pat trumpinti migrantų sulaikymo

trukmę, mažinti sulaikymo atvejų skaičių ir užtikrinti, kad migrantai galėtų pasinaudoti advokato paslaugomis ir teisine pagalba, kaip to reikalauja teisingumas, kad jiems būtų suteikta informacija apie jų teises, įskaitant pasienyje;

b) toliau gerinti priėmimo sąlygas Užsieniečių registracijos centre (URC), užtikrinant atitinkamą prieigą prie socialinių, psichologinės pagalbos, reabilitacijos ir sveikatos priežiūros paslaugų;

c) užtikrinti, kad visi tarptautinės apsaugos prašymai, pateikti pasienyje ir priėmimo bei sulaikymo centruose, būtų nedelsiant priimti, užregistruoti ir perduoti sprendimus dėl prieglobsčio priimančiai institucijai, taip pat veiksmingai nagrinėti visus argumentus neleisti atvykti į šalį ar pradėti prieglobsčio procedūros asmenims, siekiantiems tarptautinės apsaugos;

d) užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojai nebūtų neteisėtai ar savavališkai sulaikomi pasienyje, ir patikslinti įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas pasienyje, įskaitant tranzito zonas, reikštų sulaikymą su lydimosiomis procesinėmis ir teisinėmis garantijomis;

e) gerinti migracijos institucijų darbuotojų ir pasienio personalo mokymus prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių teisių klausimais vadovaujantis Pakto nuostatomis ir kitais tarptautiniais standartais.

Asmenys, kuriems atimta laisvė, ir jų sulaikymo sąlygos

21. Komitetas susirūpinęs dėl ilgėjančios ikiteisminio sulaikymo trukmės ir nepakankamo sulaikymo alternatyvų, įskaitant paleidimą už užstatą, taikymo. Komitetas apgailestauja negavęs informacijos apie Administracinių nusižengimų kodekso poveikį asmenų sulaikymui policijos areštinėse iki 15 dienų. Pabrėždamas pastangas gerinti įkalinimo sąlygas Komitetas vis dar nerimauja dėl pasikartojančių pranešimų apie laisvės atėmimo vietų perpildymą ir prastų gyvenimo sąlygų jose, konkrečiau kalbant, dėl standartų neatitinkančios higienos, prasto maitinimo, nepakankamų sveikatos priežiūros paslaugų, riboto laiko, praleidžiamo ne kamerose, standartų neatitinkančių apgyvendinimo sąlygų. Be to, Komitetas susirūpinęs dėl įtarimų netinkamu elgesiu ir pernelyg dažno jėgos naudojimo tam tikrose įstaigose, įskaitant policijos sulaikymo centrus, kalėjimus ir psichiatrijos įstaigas, taip pat dėl labai mažo skaičiaus ikiteisminių tyrimų, pradėtų prieš kalėjimo darbuotojus dėl „netinkamo elgesio“, ir jų nuteisimo atvejų. Komitetas nerimauja dėl pranešimų apie tai, kad nuo pat laisvės atėmimo pradžios asmenims neužtikrinamos pagrindinės teisinės garantijos, įskaitant teisę būti informuotam apie savo teises ir jas suprasti, teisę į advokatą, tinkamą laiką ir patalpas gynybai pasiruošti, teisę į nepriklausomą gydytoją ir teisę informuoti artimąjį ar kitą pasirinktą asmenį (7, 9, 10 ir 14 straipsniai).

22. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų:

a) užtikrinti, kad alternatyvios sulaikymui priemonės, įskaitant paleidimą už užstatą, būtų visada svarstomos ir ikiteisminis sulaikymas visada būtų išimtinė, pagrįsta ir būtina priemonė, taikoma atsižvelgiant į individualias aplinkybes ir kuo trumpesni laiką;

b) stiprinti pastangas gerinti sąlygas laisvės atėmimo vietose ir mažinti jų perpildymą, tarp kita ko, atsižvelgiant į Seimo kontrolierių įstaigos rekomendacijas ir Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir

baudimą (CPT) rekomendacijas, ir užtikrinti, kad sąlygos sulaikymo vietose atitiktų Jungtinių Tautų standartines minimalias elgesio su kalniais taisykles (Mandelos taisykles);

c) užtikrinti, kad įtarimai netinkamu personalo elgesiu laisvės atėmimo vietose būtų nedelsiant tiriami, kad kaltininkai būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir, juos nuteisus, nubausti atitinkamomis bausmėmis, o aukos galėtų pasinaudoti veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis;

d) užtikrinti, kad asmenims, kuriems atimta laisvė, būtų praktiškai suteiktos visos teisinės garantijos nuo pat laisvės atėmimo pradžios.

Kovos su terorizmu priemonės ir slaptas sulaikymas

23. Komitetas susirūpinęs, kad valstybė, Pakto Šalis, ne iki galo ir nevisapusiškai ištyrė valstybės, Pakto Šalies, ir jos pareigūnų bendrininkavimą pažeidinėjant žmogaus teises per kovos su terorizmu operacijas, įskaitant slaptą sulaikymą. Komitetas teigiamai vertina delegacijos pareiškimą, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas, neseniai priimtas byloje *Abu Zubaydah prieš Lietuvą*, bus vykdomas, vos tik jis taps galutinis, tačiau yra susirūpinęs pranešimais, kad Lietuvos valstybės tarnautojai neigia privalomąjį šio sprendimo pobūdį. Be to, Komitetas reiškia susirūpinimą, kad ikiteisminis tyrimas Nr. 01-2-00015-14 vis dar nebaigtas, kad įtariamųjų nenustatyta, o visa informacija apie šio tyrimo pažangą ir rezultatus laikoma paslapyje (2, 7, 9, 10 ir 16 straipsniai).

24. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų imtis atitinkamų priemonių, kad būtų iširtas jos ir jos pareigūnų bendrininkavimas pažeidinėjant žmogaus teises per kovos su terorizmu operacijas, įskaitant ir Abu Zubaydah'o bylą ir kitus slapto sulaikymo atvejus, ir užtikrinti, kad kaltininkai būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir, juos nuteisus, nubausti atitinkamomis bausmėmis, o aukos galėtų pasinaudoti veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis. Valstybė per pagrįstą laikotarpį turėtų užbaigti ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00015-14 ir užtikrinti veiksmingą jo rezultatų skaidrumą ir viešą kontrolę.

Minties ir tikėjimo laisvė

25. Komitetas atkreipia dėmesį į valstybės, Pakto Šalies, pateiktą informaciją apie tai, kad prievolininkų šaukimu grįstos karo tarnybos nebuvo, iki ji vėl įvesta 2015 metais, nes kvotas užpildydavo savanoriai. Tačiau Komitetas susirūpinęs dėl to, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba nenumato alternatyviosios civilinės tarnybos, kuri būtų nepriklausoma nuo karių kontrolės ir priežiūros ir krašto apsaugos sistemos institucijų, taip pat ir dėl to, kad atlyginimai tokią tarnybą atliekantiems asmenims neprilygsta atlyginimams karo tarnyboje (18 ir 26 straipsniai).

26. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų užtikrinti, kad Karo prievolės įstatymas numatytą galimybę atsisakyti atlikti karo tarnybą dėl įsitikimų taip, kad tai atitiktų Pakto 18 ir 26 straipsnius, ir rinktis alternatyviają karo tarnybą, atliekamą ne karinėje srityje, vadovaujant ne kariams ir esant panašioms apmokėjimo sąlygoms, turint galvoje, kad 18 straipsnis gina sąžinės laisvę, grindžiamą religiniais ir nereliginiais įsitikinimais.

Žodžio ir asociacijų laisvė

27. Komitetas susirūpinęs dėl iniciatyvų, kurios galėtų apriboti ir suvaržyti žodžio laisvę, taip pat ir tų asmenų, kurie nagrinėja lietuvių kolaboravimą su naciais darant

nusikaltimus prieš žydus ir kitus asmenis. Kalbant konkrečiai, Komitetui kelia susirūpinimą pranešimai apie tai, kad Valstybės saugumo departamentas kasmet teikiamame Grėsmių nacionaliniam saugumo vertinime skelbia asociacijas, naujienų agentūras, žurnalistus, žmogaus teisių gynėjus ir kitus asmenis, nepateikdamas jokios informacijos apie tokio viešinimo kriterijus ir procedūras ar jo pagrindimą. Be to, Komitetas susirūpinęs pastaruoju metu siūlomais Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimais, kurie uždraustų pardavinėti medžiagą, „iškraipančią istorinius faktus“ apie šalį (19 ir 21 straipsniai).

28. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų liautis fizinius ir juridinius asmenis, kurie naudojami savo žodžio laisve, viešai vadinti „grėsmė nacionaliniam saugumui“. Ji turėtų užtikrinti, kad visos jos teisėkūros ir kitų sričių iniciatyvos garantuotų, kad autoriai, žurnalistai, žmogaus teisių gynėjai ir kiti asmenys bei asociacijos turėtų galimybę laisvai naudotis teise į žodžio laisvę pagal Pakto 19 straipsnį ir Komiteto bendrąjį komentarą Nr. 34 (2011) dėl nuomonės ir žodžio laisvės.

Nepilnamečių ir vaiko teisių apsauga

29. Komitetas nerimauja dėl nesiliaujančio smurto prieš vaikus, taip pat ir artimoje aplinkoje. Be to, Komitetas reiškia susirūpinimą dėl pranešimų apie netinkamą elgesį su vaikais institucinės globos įstaigose ir apgailėstauja negavęs informacijos apie prekybos vaikais ir jų išnaudojimo atvejus, taip pat smurto prieš vaikus ir vaikų išnaudojimo paplitimą, atliktus ikiteisminius tyrimus ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn atvejus. Komitetui kelia nerimą ir labai dažni romų tautybės mergaičių nėštumo atvejai. Be to, jis susirūpinęs dėl 2010 m. birželį priimtų Civilinio kodekso pakeitimų, kurie leidžia teismams iki 16 metų sumažinti amžių, nuo kurio leidžiama turėti lytinių santykių, jei to prašo tuoktis ketinantys asmenys iki 18 metų arba asmenys iki 16 metų nėštumo atvejais (7, 8, 23 ir 24 straipsniai).

30. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų nuolat stebėti vaikų gyvenimo sąlygas ir elgesį su jais institucinės globos įstaigose ir apsaugoti juos nuo visų formų smurto, išnaudojimo ir prekybos jais. Ji turėtų stiprinti pastangas tam, kad mažėtų romų tautybės mergaičių nėštumo atvejų, ir užtikrinti lytinio ir reprodukcinės sveikatos švietimo ir paslaugų pasiekiamumą ir prieinamumą, taip pat įperkamas kontracepcijos priemones romų tautybės moterims ir mergaitėms. Be to, valstybė, Pakto Šalis, turėtų imtis būtinų priemonių, kad vaikų santuokos būtų praktiškai ir teisiškai išnaikintos, be kita ko, įstatymiškai įtvirtindama 18 metų kaip žemiausią amžiaus ribą santuokai sudaryti.

D. Informacijos, susijusios su Paktu, sklaida

31. Valstybė, Pakto Šalis, turėtų plačiai skleisti informaciją apie Paktą, du jo fakultatyvius protokolus, ketvirtąjį periodinį pranešimą ir šias baigiamąsias pastabas, siekdama didinti teisminių, teisėkūros ir administracinių institucijų, pilietinės visuomenės ir šalyje veikiančių nevyriausybinų organizacijų, taip pat plačiosios visuomenės, įskaitant mažumų bendruomenių narius, sąmoningumą Pakto užtikrinamų teisių klausimais. Valstybė, Pakto Šalis, užtikrina, kad pranešimas ir šios baigiamosios išvados būtų išverstos į jos valstybinę kalbą.

32. Pagal Komiteto reglamento 71 taisyklės 5 punktą valstybė, Pakto Šalis, privalo iki 2020 m. liepos 27 d. pateikti informaciją apie Komiteto rekomendacijų, pateiktų ankstesniuose 10 (diskriminacija lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindais), 20 (migrantai ir prieglobsčio prašytojai) ir 22 (asmenys, kuriems apribota laisvė, ir jų

sulaikymo sąlygos) punktuose, įgyvendinimo.

33. Komitetas prašo, kad valstybė, Pakto Šalis, kitą periodinį pranešimą pateiktų iki 2024 m. liepos 27 dienos. Jei valstybė, Pakto Šalis, yra pritarusi supaprastintai pranešimų teikimo procedūrai, Komitetas perduos jai klausimų sąrašą prieš pateikiant pranešimą tinkamu laiku. Valstybės, Pakto Šalies, atsakymai į šio sąrašo klausimus sudarys jos penktąjį periodinį pranešimą. Vadovaujantis Generalinės Asamblėjos rezoliucija 68/268, pranešimo apimtis neturi viršyti 21 200 žodžių.